ЗАЈЕДНО ЗА ЗЕМЉУ
ЗАДРУЖНИ САВЕЗ СРБИЈЕ

Израда ове брошуре омогућена је уз подршку америчког народа путем Америчке агенције за међународни развој (УСАИД). Садржај брошуре је одговорност Задружног савеза Србије и не представља нужно ставове УСАИД-а или Владе САД.

САДРЖАЈ

УВОД 4
- О задругарству
- Задруге и институције
- Предности удруживања
- Будућност пољопривреде

ЗАДРУГАРСТВО У ВОЋАРСТВУ 13
- Подстицајне мере за нове технологије као покретачка снага развоја воћарства у Србији

ЗАДРУГАРСТВО У ПОВРТАРСТВУ 15
- Унапређење повртарске производње и јачање села у Србији

ЗАДРУГАРСТВО У СТОЧАРСТВУ 17
- Задругарство и производња сирева
- Значај унапређења сточарске производње по обиму и квалитету

ЗАДРУГАРСТВО И ТЕХНОЛОГИЈА 21
- Технологије прецизне пољопривреде примењене у сетви усева

ЗАДРУГАРСТВО И ЕКОНОМИЈА 23
- Задруге (кооперативе) као развојна шанса Србије
- Задружна легислатива
- Одрживи развој српског села и пољопривреде
- Улога Института за економику пољопривреде у систему задругарства у Србији

ЗАДРУЖНИ САВЕЗ СРБИЈЕ 1895 БЕОГРАД

Увод

Брошура пред Вама конципирана је са идејом да приближи резултате и потенцијале пољопривредног и прерађивачког сектора у Србији и улогу задруга у њиховом ефикаснијем остваривању. Није занемарљив податак, да је од укупно 4.894 задруга у Србији, активно 2.726, а у структури доминирају пољопривредне и прерађивачке. Циљ је да се кроз информисање стручне и опште јавности о њиховом деловању укаже на значај задруга и Задружног савеза Србије за развој не само сеоске, већ и целокупне заједнице.

Израда ове брошуре омогућена је уз помоћ УСАИД-овог Пројекта за конкурентну привреду.

О задругарству

Развој предузетништва је генератор нових радних места, а развој задругарства највећа подршка опстанку сеоских средина.

Задружни савез Србије ове године обележава 125 година постојања низом активности које промовишу улогу задругарства у развоју пољопривреде и села. Развој земљорадничког задругарства у Србији почиње оснивањем прве кредитне земљорадничке задруге 1894. године у селу Враново, код Смедерева. Непосредно по оснивању првих задруга на нашим просторима, основан је Главни савез српских земљорадничких задруга, који је био један од оснивача Међународног задружног савеза. Задруге су пролазиле кроз бројне трансформације, развијале се у различитим друштвено-економским условима и попримале обележја периода кроз које су пролазиле.

Задружни савези имају значајну улогу у развоју задругарства, која се мењала у зависности од значаја задруга у развоју привреде, као и од карактера политичког система. Намеће се неопходност промена у садржају рада савеза, како би се у пракси афирмисали као значајни чиниоци који својим деловањем доприносе економској и статусној стабилности задруга, првенствено земљорадничких. Будућност би требало да донесе специјализацију и формирање сложених задруга.

Никола Михаиловић
Председник Задружног савеза Србије, Београд

Сагледавајући и анализирајући све факторе може се закључити да задругарство у Србији има перспективу, јер док постоје пољопривредни произвођачи, постоји и потреба да се међусобно удружују у пољопривредне задруге, које би требало да се повезују по угледу на европске са лидерском позицијом на тржишту.

Развој предузетништва је генератор нових радних места, а развој задругарства највећа подршка опстанку сеоских средина.

Задружни савез Србије као самостална и стручна асоцијација задруга обавља следеће послове:

- Пружа стручну помоћ при оснивању задруга, започињању обављања делатности, као и решавању свих проблема у раду задруга.
- Заступа интересе задруга и задругара пред надлежним државним органима и организацијама.
- Учествује у припреми законских и подзаконских аката, мера економске и аграрне политике.
- Одлучује о коришћењу преостале задружне својине по престанку рада задруге.
- Контролише спровођење задружних вредности и принципа.
- Организује такмичења и додељује признања најбољим задругама и задругарима за остварене резултате у пословању и ширење идеје задружног организовања.
- Стара се о унапређењу међузадружне сарадње на свим нивоима.
- Организује континирану едукацију пословодства задруга и задругара о технолошким иновацијама, стандардима, тржишним кретањима, приступу тржишту капитала, економској и аграрној политици земље, заједничкој аграрној политици Европске уније, као и аграрним политикама земаља најзначајнијих партнера Србије у спољно-трговинској размени пољопривредно-прехрамбених производа.
- На услузи је свим задругама у решавању свих отворених питања са којима се сусрећу задруге и задругари.

Задруге и институције

Академик Драган Шкорић
Српска академија наука и уметности,
Београд

Академијски одбор за село Српске академије наука и уметности у Београду основан је новембра 2011. године. Чланови Одбора су академици, угледни професори Универзитета, јавни и културни радници. Циљ рада Одбора је да путем научно-стручних скупова, округлих столова и предавања разматра проблеме села и пољопривреде и да путем штампаних зборника упозна и саопшти јавности дотичне проблеме и да предлоге за њихово решавање.

Наш нови циљ је формирање што већег броја сложених задруга, које ће унапредити рад и развој задругарства у Србији. Велики посао је урађен формирањем Националног тима за препород села Србије, који броји преко 70 чланова и који приводи крају велики и важан документ – Стратегију о перспективама опоравка и развоја села Србије.

Да би се нове аграрне реформе и свеобухватне социјалне реформе могле реализовати, потребно је створити климу за рационално коришћење природних и активирање људских ресурса, уз потенцирање нове модерне друштвене организације, а све у циљу стварања једног квалитетног функционалног система за модеран начин живљења на селу.

Предности удруживања

Поред приватног и државног сектора, задруге чине трећи основни облик привређивања. Задруга је аутономна асоцијација лица добровољно удружених са циљем да задовоље заједничке економске, социјалне и културне потребе и аспирације кроз заједнички поседовано и демократски контролисано предузеће.

Тридесетих година прошлог века, сићевачки задругари су на свом задружном дому, исписали гесло „Удруживање је закон живота на коме се темељи свеколики напредак" које је и данас актуелно.

Користи од задруге:

- Повољнија набавка репроматеријала
- Подизање заједничких складишних, прерадних и продајних капацитета
- Олакшано увођење стандарда квалитета за пољопривредне производе као ГлобалГ.А.П, органска производња и др.
- Приступ субвенцијама
- Заједничко коришћење савремене опреме у оквиру задруге
- Лакше решавање оперативних проблема са креаторима пољопривредне политике на локалном и националном нивоу.

Детаљне информације о процедури оснивања задруге и потребној документацији могу се пронаћи на интернет презентацији Агенције за привредне регистре (www.apr.gov.rs). Више информација о оснивању и функционисању задруга, као и регистар постојећих задруга у Србији, доступно је на интернет презентацијама Задружног савеза Србије (www.zssrbije.org) и Задружног савеза Војводине (www.zasav.org.rs).

Применимо савремена достигнућа науке и праксе у развоју села.

Будућност пољопривреде

О стању пољопривреде много тога је већ написано и дате су бројне препоруке како се она може унапредити. Деценијама стручна и научна јавност решава дилему да ли је држава могла дати више или су пољопривредни произвођачи могли радити боље. У међувремену, радна снага је постала дефицитарни ресурс, технологија у значајној мери застарела, организација производње остала у неком другом времену, а финансијска снага газдинстава недовољна за озбиљнији раст производње. Перспектива породичних пољопривредних газдинстава се креће у интервалу од постепеног гашења (старачка) до укључивања у тржиште газдинстава која имају виталну и квалификовану радну снагу.
Средства намењена пољопривредницима морају се користити на бољи начин, односно усмеравати комерцијалним газдинствима која могу опстати на тржишту, подстицати производњу производа карактеристичних за одређено подручје, наставити са праксом осавремењавања средстава механизације, обавештавати пољопривреднике о захтевима тржишта и приближити им домаћа и светска достигнућа у овој области.

Зоран Рајић
Пољопривредни факултет
Универзитета у Београду

У данашњем пословном окружењу, које карактерише јака конкуренција, либерализација тржишта, осцилације цена, повећани пословни ризици и сл, све је већи акценат на управљању газдинством. Управљање газдинством данас захтева примену савремених метода управљања, познавање финансијских извештаја, показатеља успеха пословања. Један од начина да се проблеми превазиђу је удруживање, а оно неће ићи брже уколико се не реши питање задружне својине.

Село ће моћи да се одржи уколико се осавремени инфраструктура, повећа рентабилност аграра и других делатности на селу, и примене савремена достигнућа науке и праксе у развоју села.

ЗАДРУГАРСТВО У ВОЋАРСТВУ

Подстицајне мере за нове технологије као покретачка снага развоја воћарства у Србији

Проф. др Зоран Кесеровић
Пољопривредни факултет
Универзитета у Новом Саду

Воћарство се показало као добар пример како се јачањем задружног сектора може покренути развој појединих регија и укупан извоз на страна тржишта.

Воћарство је веома важна грана пољопривредне производње у Србији, а захваљујући природним условима у одређеним регионима, поједине воћне врсте су нашле оптимално место за постизање врхунских резултата по квалитету, приносу и приходу. Воћњаци у Србији заузимају око 183.602,00 ха, односно 4,8 одсто површине укупног пољопривредног земљишта, што је мало с обзиром на повољне климатске и земљишне услове за гајење воћака. По профитабилности се издвајају следеће воћне врсте: боровница, јабука, јагода, малина и трешња, а перспективу имају вишња, кајсија, леска, орах и крушка, али и друге воћне врсте попут шљиве, купине и брескве.

Србија има погодне агроеколошке услове за воћарску производњу, традицију и искуство у гајењу воћака и производњи садног материјала, као и одличан квалитет плодова. У структури извоза аграрних производа из Србије у 2018. години, воће и поврће се са 23 одсто налази на првом месту, а воћарство се показало као добар пример како се може покренути развој појединих регија и укупан извоз на страна тржишта. Трансфер знања, увођење савремених технологија, избор воћних врста, сорти и подлога за одговарајуће агроеколошке услове, као и удруживање задруга, кључни су фактори за развој воћарства Србије и повећање конкурентности производа на домаћем и страном тржишту.

ЗАДРУГАРСТВО У ПОВРТАРСТВУ

Унапређење повртарске производње и јачање села у Србији

Проф. др Ђорђе Моравчевић
Пољопривредни факултет
Универзитета у Београду

У наредним годинама треба очекивати унапређење и проширење производње поврћа у заштићеним просторима, јачање плантажне повртарске производње и подизање нивоа повртарских прерађивачких капацитета.

На основу сагледавања повртарске производње у Србији, могу се дати одређене препоруке за њено одрживо унапређење. Потребно је изградити и обновити сеоску инфраструктуру, значајно повећати субвенције за повртарску производњу и омогућити повољне кредитне линије и закуп државног земљишта на основу права пречег закупа. Важно је успоставити одговарајући трансфер знања од институција које се баве истраживањима до крајњих потрошача тих информација, подстицати увођење одговарајућих стандарда у примарну производњу (ГАП, органска и интегрална производња, ознаке са географским пореклом, брендирање) и прераду поврћа, као и формирање „сеоских индустријских зона".

Простора за унапређење повртарске производње у Србији има много, пре свега зато што је овај сектор, од стране државе, годинама запостављан и маргинализован у поређењу са осталим пољопривредним гранама. У наредним годинама треба очекивати значајно унапређење сектора и то у три правца: унапређење и проширење производње поврћа у заштићеним просторима, јачање плантажне повртарске производње и подизање нивоа повртарских прерађивачких капацитета. Потребно је законом регулисати коришћење обновљивих извора енергије и институционално подстаћи формирање нових, уз јачање постојећих задруга и удружења повртара.

ЗАДРУГАРСТВО У СТОЧАРСТВУ

Удруживање сточара и сирарских задруга је услов за повећање производње сирева, исплативост производње и прилагођавање све захтевнијем тржишту.

Задругарство и производња сирева

Производња сирева заузима све значајније место у економском делу пољопривреде, и као специфична и једна од најстабилнијих грана прераде млека, директно је повезана са сточарством. У свету се производи око 18 типова сирева и више хиљада врста и варијабилитета, што доводи до приличне шареноликости на тржишту сирева.

Сама производња сирева изискује велике количине млека, тако да је искључена било каква озбиљна производња сира са малим бројем грла стоке. Узимајући у обзир стање сточарства, навике произвођача и сам географски положај нашег поднебља, произвођачи млека појединачно тешко да би могли да одговоре потребама млекара у количини и квалитету сировине. Зато је потребно да се сточари који се баве производњом млека удруже у задруге и обједине своје количине млека, како би тржишту понудили довољне количине уједначеног и квалитетног производа.

Проф. Саша Б. Петровић
Млекарска школа Пирот
Пољопривредна задруга ЕкоПетровић, Крупац-Пирот

Да би сир постао препознатљив производ једног краја, мора бити произведен у довољној количини са уједначеним квалитетом и на здравствено безбедан начин, који је у складу са модерним потребама тржишта и важећим стандардима. Намеће се потреба за оснивањем задруга које би у свом саставу имале сопствене сиране тј. специјализоване сирарске погоне, а коперантима-произвођачима млека директно омогућиле сигуран откуп, пласман сировог млека, стручну едукацију и помоћ око уједначавања квалитета, што би неминовно довело до побољшања економске ситуације у сточарству. Заједничке активности и удруживање сточара и сирарских задруга услов су повећања производње сирева и остваривања економског циља и исплативости производње, прилагођавањем све захтевнијим законима тржишта.

Значај унапређења сточарске производње по обиму и квалитету

Др Цвијан Мекић, редовни професор
Пољопривредни факултет,
Београд-Земун

Привредно удруживање је пут до унапређења тренутног стања у сточној производњи и подизања конкурентности.

Пољопривреда Републике Србије, са посебним нагласком на њен сточни фонд, како у претходном периоду тако и у овом тренутку, задржала је одлучујућу улогу у привреди земље. Заједно са ратарством, сточарство је есенцијална грана пољопривреде Србије и заузима значајно место у привреди јер ствара велику додатну вредност ангажовањем природних и људских ресурса.

Према подацима РЗС на почетку 2019. године, стање сточног фонда је следеће: 881.000 говеда; 1,7 милиона оваца; 2,7 милиона свиња; 196.000 коза и 16 милиона живине. Учешће сточарства у БДП аграра је око 30% и мање, што указује на лоше стање. Данас се производи укупно око 400.000 тона свих врста меса годишње и троши око 30 кг по становнику. Тржиште нам тражи јунетину, а ми је немамо, због чега је неопходно повећати сточни фонд, а посебно говедарство због веће производње крављег млека и јунећег меса.

Доприноси који се очекују од сточарства су велики, значајни и истовремено с правом очекивани. Међутим, ова сагледавања и очекивања нису једноставна за прецизирање пораста сточарства по броју и квалитету, а посебно по количини произведених анималних производа.

На основу остварених достигнућа у биотехнологији, посебно у генетици и репродукцији, може се ићи ка даљим потенцијалима у сточарству. Међутим, пољопривреду Србије карактеришу распарчана газдинства већином у поседу физичких лица, те поседе мање од 10 ха има чак 91,8% газдинстава. Просечна величина земљишта по газдинству у Србији је 5,4 хектара, а у ЕУ је 17,9 хектара. Просечна економска величина пољопривредног газдинства у Србији је 5.938 евра, а у ЕУ 25.128 евра.

Привредно удруживање произвођача у сточној производњи је пут за превазилажење таквог стања и подизање конкурентности.

У најразвијенијим државама ЕУ, између 80 и 98% промета свих пољопривредних производа се обавља кроз задруге, то је показатељ да су и велики произвођачи део задружног система.

У добра времена, производња јунећег меса у Србији била је задружни производ, па је то шанса и прилика да се изврши реафирмација задругарства кроз нову организацију у производњи и пласману јунећег меса. То се сада и чини.

ЗАДРУГАРСТВО И ТЕХНОЛОГИЈА

Технологије прецизне пољопривреде примењене у сетви усева

Доцент др Милан Дражић
Пољопривредни факултет,
Универзитет у Београду

Прецизна пољопривреда ефикасније користи ресурсе, обезбеђује одрживост, продуктивнија је и профитабилнија, унапређује квалитет и штити животну средину.

Револуција у информационим технологијама утиче на већину аспеката модерног живота, а то укључује и пољопривредну производњу. Последњих деценија, развио се нов приступ пољопривредној производњи назван „прецизном пољопривредом", а темељи се на примени информатичких технологија, информација прикупљених од сензора, сателитске навигације, софистицираних управљачких алата и могућности аутоматског управљања савременим средствима механизације у циљу извођења одређених технолошких операција на захтевани начин.

Ефекти примене прецизне пољопривреде видљиви су кроз побољшану ефикасност коришћења ресурса, продуктивност, квалитет, профитабилност, одрживост пољопривредне производње и заштиту животне средине. Данас се у пракси примењују различите технологије прецизне пољопривреде у поступку сетве усева, међу којима су најважније: управљање тракторско-машинским агрегатом употребом навигационог система, контрола рада сетвених секција, извођење варијабилне сетве, усклађивање рада већег броја сетвених агрегата на истој парцели и мапирање квалитета сетве.

Појам варијабилне сетве подразумева примену различитих норми сетве у оквиру исте парцеле према унапред формираним мапама. Основа за израду ових мапа могу бити подаци (мапе) добијени скенирањем или узорковањем земљишта, затим мапе приноса и вегетационих индекса усева из претходних вегетационих сезона и сл. У прошлости су примена и бенефити прецизне пољопривреде били ограничени на веће системе, који су могли да подрже ИТ инфраструктуру и друге технолошке ресурсе потребне за потпуну имплементацију ове технологије у производњу. Данас, међутим, мобилне апликације, паметни сензори, дронови и софтвери за обраду података чине прецизну пољопривреду доступном и мањим пољопривредним задругама, па чак и малим породичним имањима.

ЗАДРУГАРСТВО И ЕКОНОМИЈА

Задруге (кооперативе) као развојна шанса Србије

Проф. др Владимир Закић
Пољопривредни факултет,
Универзитет у Београду

Следеће мере подршке развоју задругарства, поред пореских олакшица и субвенционисања, треба да укључе и измене законске регулативе.

Полазећи од искустава држава ЕУ, следеће мере подршке развоју задругарства могле би обухватити одређене пореске олакшице и субвенционисање задруга. Од посебног значаја је измена законске регулативе, која би омогућила поновно оснивање штедно-кредитних задруга, које у државама ЕУ представљају кључни фактор финансирања задружног сектора. Коначно, све мере подршке развоју задругарства у Србији, како актуелне тако и будуће, морају бити праћене одговарајућим системом контроле задруга, како би се избегле злоупотребе пословања у овој правној форми предузећа. Закон о задругама (2015) предвиђа да функцију контроле врши задружна ревизија, али је неопходно донети одговарајуће подзаконске прописе којима би се детаљно регулисала ова област.

Развој система задружне ревизије у Србији може се постићи пре свега увођењем једнообразности и уједначавањем критеријума, како за стицање могућности да неко лице обавља задружну ревизију, тако и за сам поступак и начин обављања задружне ревизије на терену. Неопходно је вршити стално унапређивање система задружне ревизије у Србији у циљу контроле законитости пословања задруга и спречавања злоупотреба, унапређења рада задруга, остваривања права на подстицаје итд.

Задружна легислатива

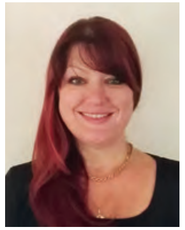

Др Марија Николић, доцент
Пољопривредни факултет
Универзитета у Београду

Задружно право може да се иновира и буде унапређено, али не сме да буде препрека за промоцију и јачање задружног сектора.

Последњих неколико деценија, важан тренд у развоју задружног сектора представља интернационализација задруга, при чему долази до спајања неколико задруга из различитих земаља, чиме оне постају не само национални гиганти, већ делују и транснационално. Поред тога, међузадружна сарадња, као један од седам базних задружних принципа, претпоставља наднационалну сарадњу задруга, те је стога усаглашавање националних закона о задругама снажна препорука, посебно уколико је реч о регионалним организацијама као што је Европска унија.

Коначно, задруге се на савременом глобалном тржишту суочавају са јаком конкуренцијом мултинационалних компанија, те им је потребно средство за задржавање и евентуално јачање тржишне позиције.

Међународне организације чије су активности усмерене ка давању подршке задругама такође апелују на, макар делимичну, хармонизацију задружног законодавства. Закон који регулише рад задруга је средство, односно треба да буде у функцији напретка задружних организација. Зато је и потребно да се усаглашавањем одредби различитих задружних закона омогући задругама да „прескоче" националне оквире.

Адаптибилност задруга различитим привредним, друштвено-економским и другим екстерним факторима захтева константно преиспитивање и прилагођавање задружног законодавства насталим променама.

У наредном периоду, може се очекивати јачање активности усмерених на хармонизацију задружних закона, посебно на територији Европске уније, што је правац у ком би и Србија требало да буде оријентисана. Коначно, задружно право може да се иновира и буде унапређено, али не сме да буде и није препрека за промоцију и јачање задружног сектора.

Одрживи развој српског села и пољопривреде

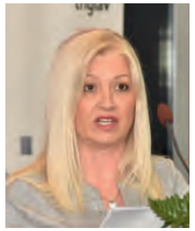

Проф. др Јасмина Мијајловић
Задружни савез Србије,
Београд

Јачање задругарства и повезивање као подршка одрживом развоју села.

Оптимални резултати у српској пољопривреди могу се остварити захваљујући изузетним природним потенцијалима за развој пољопривредне производње, значајним производним и прерађивачким капацитетима којима располаже Србија, опремљеним за знатно већи обим производње и прераду производа пољопривредног порекла, као и стручним и научним институцијама које су у функцији остваривања очекиваних резултата.

Полазећи од дефиниције одрживог развоја, из које произилази да је одрживи развој успостављање равнотеже економије и екологије, што подразумева економски ефикасан, еколошки компатибилан и социјално одговоран систем, у наредном периоду потребно је изградити одржив и ефикасан пољопривредни сектор, који може да се такмичи на светском тржишту и обезбеди довољне количине хране која задовољава потребе потрошача у погледу квалитета и безбедности.

Применом мера аграрне политике у успостављању одрживог развоја говедарске производње, уз уважавање специфичности и законитости пољопривреде као стратешке области привређивања, држава би требало да конципира кредитне услове посебно у регијама са изузетно повољним условима за развој ове производње. Важно је осигурати подршку одрживом развоју села и животном стандарду људи који зависе од пољопривреде, јачањем задругарства и стимулисањем одрживих начина производње, прераде и дистрибуције хране и формирањем кластера кроз који ће се повезивати фармери произвођачи, како међусобно тако и са одређеним научним институцијама, у циљу рационалнијег коришћења расположивих природних ресурса и људских потенцијала.

Улога Института за економику пољопривреде у систему задругарства у Србији

Проф. др Јонел Субић
Институт за економику пољопривреде, Београд

Сагледавање задругарства у светлу модерних техничко-технолошких и организационих кретања: коришћење софтверских апликација, примена нових технологија, обновљиви извори енергије...

У наредном периоду, ИЕП планира да сагледа питање задругарства у светлу модерних техничко-технолошких и организационих кретања. У том смислу, будућа истраживања задруга и задругарства ће бити, пре свега, усмерена на: коришћење софтверских апликација у свакој области пољопривредне производње (израда аналитичких калкулација на бази варијабилних трошкова и израда пословног плана), примену нових технологија у производњи и преради пољопривредних производа (дигитализација и роботика у пољопривреди), употребу обновљивих извора енергије за добијање органских и еколошки прихватљивих производа (сунца, ветра, воде и биомасе), на правном оквиру којим се омогућава формирање произвођачких група и произвођачких организација.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

www.zssrbije.org